

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ

İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

Journal of the Faculty of Divinity of Çukurova University

Cilt / Volume: 22 • Sayı / Issue: 1 • Haziran / June 2022 • 100-115

e-ISSN: 2564-6427 • DOI: 10.30627/cuilah.1015157

İSTANBUL'DAKİ RUM OKULLARININ TARİHİ VE BUGÜNÜ

History and Present of Greek Schools in Istanbul

Dr. Osman Kamil ÇORBACI

osmann@gmail.com <https://orcid.org/0000-0002-7608-068X>

Hamit ER

Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü,
İstanbul, Türkiye

Prof. Dr., İstanbul University Faculty of Theology, Department of Philosophy and
Religious Sciences, İstanbul, Turkey

her3367@hotmail.com <https://orcid.org/0000-0001-7020-7582>

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/ Received: 26.10.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 17.06.2022

Yayın Tarihi/Published: 30.06.2022

İntihal Taraması/Plagiarism Detection: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi/This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Osman Kamil Çorbacı-Hamit Er)

Telif/Copyright: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Published by Çukurova University Faculty of Divinity, 01380, Adana, Turkey. Tüm Hakları saklıdır / All rights reserved.

İSTANBUL'DAKİ RUM OKULLARININ TARİHİ VE BUGÜNÜ

History and Present of Greek Schools in Istanbul -

Öz

Osmanlı Devleti, İstanbul'un fethinden sonra eğitim ve dini müesseselerin faaliyetleri hususunda Müslümanlara tanıdığı hakları azınlıklara da tanımış, kiliselerin yakınında eğitim kurumlarını açmalarına müsaade etmiştir. Çalışmanın temel problemini, 19. yy'da sayıları artan ve patrikhaneden bağımsız olarak açılan Rum okullarını; Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti dönemindeki eğitim dönüşümlerinin hangi şartlar altında gerçekleştiğinin belirlenmesi oluşturmaktadır. Çalışmada ayrıca; Cumhuriyet Türkiye'sindeki Rum okullarının eğitim ve öğretim anlayışlarına değinilmiş, din eğitimi müfredatları hakkında da bilgi verilmiştir. Lozan Konferansı'yla Patrikhane'ye bağlı olan okullar mevcut yasa ve yönetmeliklere tâbi tutulmuş Antlaşma'nın ilgili maddeleri gereğince daha rahat kararlar alınabilmiştir. 1924 mübadelesiyle ülke sınırları içindeki Rum nüfusu da azaldığı için yeni okulların açılmasına izin verilmemiştir. Bugün, Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde varlıklarını sürdüren Rum okullarının hukuki dayanakları, tarihçe ve amaçlarının bilinmesi Cumhuriyet döneminde yaşanan köklü değişimin anlaşılması açısından önemlidir. Literatür taramasının kullanıldığı çalışmanın sonuçları, diğer azınlık grupların incelenmesine örnek teşkil edebileceği gibi din eğitimi literatürüne de katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Eğitim Tarihi, Azınlık Okulları, Rum Okulları.

Abstract

The Ottoman Empire, after the conquest of Istanbul, granted minorities the rights it gave to Muslims regarding the activities of educational and religious institutions and allowed them to open educational institutions near churches. The main problem of the study is the Greek schools, whose numbers increased in the 19th century and opened independently of the patriarchate it is determined by the conditions under which the educational transformations in the Ottoman and Turkish Republic eras took place. Also in the study, the education and teaching approaches of the Greek schools in the Republic of Turkey were mentioned, and information was given about the religious education curricula. With the Lausanne Conference, schools affiliated with Patriarchate were subject to existing laws and regulations, and decisions could be taken more easily by the relevant articles of the treaty. Since the Greek population in the country decreased with the 1924 population exchange, new schools were not allowed to be opened. Knowing the legal basis, history and aims of the Greek schools, which continue to exist under the Ministry of National Education today, is important in terms of understanding the radical change that took place in the Republican period. It is thought that the results of the study, in which the literature review was used, can set an example for the examination of other minority groups and contribute to the religious education literature.

Keywords: Religious Education, History of Education, Minority Schools, Greek Schools.

GİRİŞ

Bu makalenin amacı; Osmanlı Devleti'nin başkentinde millet sistemine göre yaşayan Rumların, Lozan Antlaşması'yla eğitim-öğretim kurumlarında yaşadıkları değişimin ne ölçüde gerçekleştiğini değerlendirmektir. Giriş bölümünde; Osmanlı Devleti'nde İstanbul'un Fethi'nden Cumhuriyet'e kadar olan dönemde, azınlıkların eğitimi ele alınıp dönüşüm süreçleri incelenmiştir. Birinci bölümde; Osmanlı döneminde Rum okullarının, hangi haklara dayanarak sayılarının artmaya başladığı ve eğitim kurumlarının kimler tarafından, nerelerde kurulduğundan bahsedilmiştir. İkinci bölümde; Cumhuriyet sonrası azınlık eğitimi ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise; Cumhuriyet'in ilk yıllarından günümüze kadar Rum okulları, sayı ve öğrenci bakımından değerlendirilmiştir. Sonuç bölümünde ise; Rum okullarının günümüzdeki durumu, eğitim-öğretim anlayışları ve öğrenci sayıları incelenmiştir.

İstanbul'un fethiyle birlikte Hristiyan ve Yahudi gayrimüslimlere kendi dillerini kullanarak eğitim ve dini inançlarını yerine getirme, okul, hastane ve kiliselerini istedikleri gibi idare etme hakkı tanınmıştır (Özcan, 2017: 18). Günümüzde çoğunlukla İstanbul'da küçük azınlıklar halinde yaşayan gayrimüslimlerin, Osmanlı Devleti'nde demografik olarak üstün olduğu dönemler de mevcuttur. Devleti imparatorluğa dönüştüren Fatih zamanında, nüfus %60 gayrimüslim tebaadan, %40 ise Müslümanlardan oluşmaktaydı. Yavuz Sultan Selim zamanında yapılan, Doğu Anadolu, Suriye, Filistin, Arabistan ve Mısır seferleriyle nüfus dengesi Müslümanlar lehine dönmüştür. Takip eden yüzyıllarda devletin fetihlerine göre nüfus dengesi değişmiştir. 1885 yılında 873.000 olan İstanbul nüfusunun %44'ü, yani 385.000'i Müslüman, gerisi gayrimüslimlerden oluşmaktaydı. Nüfusun %56'sının gayrimüslimlerden oluşması, azınlık okullarının sahip olduğu demografik güç tabanını anlamak açısından önemlidir (Somel, 2013: 17).

Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'u fethettiğinde kentte Rum, Ermeni ve Yahudiler bulunmaktaydı (Eryılmaz, 1996: 269). Günümüz anlamıyla 'Rum', 'Ermeni' veya 'Musevi' denildiğinde akla, dilleri kendi içinde ortak etnik topluluklar gelmemelidir. Dil ve etnik köken bağlamında, heterojen bir yapıda olan bu toplulukların birliğini ana kültürel unsur olarak din sağlamaktaydı. Osmanlı Devleti'nde gayrimüslimler, uzun yıllar kendi hukuk sistemlerine tabi olarak millet sistemi diye adlandırılan düzene uygun yaşamışlardır. Bu sayede Rum, Yahudi, Ermeni ve Müslümanlar, yüzyıllar boyunca Osmanlı İmparatorluğu toprakları üzerinde birlikte yaşamışlardır. Rum, Ermeni ve Yahudi olarak yapılan tanımlama aynı zamanda dini bir aidiyet ifade ettiği için 19. yy' a kadar bu toplulukların eğitim ve kültür faaliyetleri, ruhban sınıflarınca yönetilmiştir (Bilgiç, 2013: 341).

Eğitim faaliyetlerinde özerk olan bu cemaatlerin okulları da havra ve kilise gibi ibadet yerlerine bitişik, adeta onların uzantısı niteliğindedir. Bu dönemdeki eğitim kurumları, kilise ya da cemaat vakıfları tarafından idare edildiği için eğitimin amacı çocuklara dini ilke ve akideleri öğretmekten ileri gidememiştir. Gündelik yaşamda pratik fayda sağlayan matematik, fen, tarih ve coğrafya gibi dünyevi bilgiler, kısmi olarak öğretilmiştir. Öğrenciyi iyi bir dindar olarak ahirete hazırlayan eğitimin temel ders malzemesi, ilgili dinin klasik dilinde kaleme alınan kutsal kitabıydı. Örneğin Rum okullarında kullanılan Ortodoks İncil, Bizans Yunancasıyla, Ermeni eğitimde kullanılan İncil, 5. yüzyıl Ermenicesiyle ve Musevilerin Tevrat'ı da sadece ibadet dili olan İbraniceyle yazılmıştı. Bu dillerin hiçbiri Osmanlı'da yaşayan Rum, Ermeni ve Musevi milletlerince konuşulmadığından en azından yazılı kültür düzeyinde ana dilde eğitimden de bahsetmek söz konusu değildir (Somel, 2013: 27).

Osmanlı'daki azınlık mensubu tüccarların, uluslararası ticarete etkin hale gelmeleri sonucunda Avrupa'daki düşünsel akımların ülkeye taşınması, azınlık eğitiminde dönüşüm sürecini etkileyen önemli hususlardan biridir. Dini otoritelere mesafe koyan ya da kısmi olarak reddeden fikirlerle tanışan Osmanlı Rumları, Ortodoks kimlik yerine Helenik bir bilinç geliştirmeye başlamışlardır. Kadim inanç ve dini geleneklere bağımlı olmaksızın sergilenen self determinasyon istekleri, eğitim dönüşümünü de etkilemiştir. Rusların, Ortodoksları himaye etmeleri, açılan misyoner okullarıyla Osmanlı Rumlarının milliyetçilik duygularının artırılmak

istenmesi, eğitimin dönüşümünde belirleyici unsurlardan biri olmuştur (Somel, 2007: 74). Bunun yanında devletin uyguladığı Osmanlılık siyasetiyle tebaayı hak ve yasalar önünde eşit vatandaşa dönüştürerek, Osmanlı vatandaşı yaratma projesi, dini eğitime ağırlık verilen cemaatlerin eğitimini de sorgulama noktasına getirmiştir. Islahat Fermanı'yla birlikte sivil unsurların kurdukları dernek ve vakıflarla, eğitimde söz sahibi olmaları, devlete bağlı ruhban sınıfının gücünü azaltmış, laik nitelikli eğitim kurumlarının artmasına zemin hazırlamıştır. Bu süreçte; imparatorluk sınırları içinde cemaatlerin kontrolünde olmayan okullar açılmış, eğitim dilinin de değişime uğramasıyla cemaat okullarındaki klasik eğitim dili, yerini gündelik dile bırakmıştır. Bu gelişmelerin akabinde, 1856 yılında Meclis-i Muhtelit-i Maârif adında idari bir birim kurularak okulların denetlenmesi ve kontrol altında tutulması amaçlanmıştır (Akyıldız, 2003: 273).

Osmanlı Devleti'nde, eğitim müesseselerini de tek bir çatı altında toplamak, amacıyla 17 Mart 1857'de Maârif-i Umûmiye Nezareti kurulmuştur(Subaşı, 2011:757). 1867 yılına kadar teşkilat yapısı değişmeden devam etmiş aynı yıl Fransa'nın eğitim alanında sunduğu reform projesi devlet tarafından kabul edilmiş ve Maârif Nezareti, Fransız eğitim modeline göre yeniden şekillendirilmiştir. Maarif Nazırı Saffet Paşa'nın başında bulunduğu komisyon tarafından, 1 Eylül 1869'da 'Maârif-i Umûmiye Nizamnâmesi(Özalp ve Ataüenal, 1977:549)yayımlanmıştır (Kodaman, 1991:2). Eğitim sistemine yenilikler getiren nizamnamede, nezaretin idare, teşkilat ve görevleri kanunla belirlenmiş merkez ve taşra eğitim müesseselerinin teftişi, idaresi, kadrosu vs. gibi konular daha sağlam bir sistem etrafında teşekkül ettirilmiştir. Osmanlı ülkesinde sayıları her geçen gün artan gayrimüslim cemaat okulları ve yabancı okulların her türlü işlerinin kontrol edilebilmesi sağlanmıştır (Polat, 2021:776). Nizamnameye göre; devlet okullarının yönetimi ve denetiminin tamamen devlet tarafından yapılacağı belirtilerek bu okullar genel okullar olarak sınıflandırılmıştır. Azınlık okulları ise; özel okul olarak sınıflandırılarak sadece denetiminin devlet tarafından yapılacağı belirtilmiştir (Deri, 2009: 41). Bu nizamnameyle sadece azınlık okulları değil Osmanlı Maarifi içinde tam bir kontrol mekanizması oluşturmuştur (Haydaroğlu, 1993: 27).

1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ve 1876 yılında ilan edilen Kanun-i Esasisi, azınlık okullarının özel okul olduklarını kabul etmekle beraber, bunların devletin nezareti altında olduklarını belirtmektedir. İkinci Meşrutiyet döneminin ilk yıllarında Nizamname ve Kanun-ı Esasinin hükümleriyle birliğin sağlanacağı düşünülmüş (Taşdemirci, 2001:19) fakat Nizamnamenin ilgili hükümleri uygulanamamıştır. Hükümet, azınlık okullarını denetlemek için zaman zaman çeşitli tedbirlere başvurmuştur. Bu amaçla, 1886'da 'Mekâtib-i Gayrimüslime ve Ecnebiye Müfettişliği' kurulmuştur (Eryılmaz: 174).

II. Abdülhamid devrinde yapılan düzenlemelerle de özellikle azınlık okulları kontrol altına alınmak istenmiş hatta Mekteb-i Sultani'ye milli ve Osmanlı hüviyeti kazandırılmaya çalışılmıştır. Bu tarz yaklaşımlar dönemin siyasi atmosferinin de etkisiyle azınlıklar tarafından serbestçe yönetilen özel okullara karşı bir müdahale ve asimilasyon tuzağı olarak görülmüştür (Köse, 2003:73). Eğitimde birliğin sağlanması amacıyla gösterilen çabalar istenilen sonucu vermemiş ve azınlıklar okulları devlet denetiminden uzak tutulmaya çalışılmıştır. Osmanlı eğitimine yeni baştan şekil vermeyi amaçlayan 1909 yılında Maarif-i Umumiye Kanunu Tasarısı, azınlık milletvekilleri ve patrikhaneler tarafından engellenmiştir. Bu tasarı ancak kapsamı daraltılarak 1913 yılında Tedrisat-ı İptidaîye Kanun-ı Muvakkati adıyla çıkarılabilmıştır (Taşdemirci: 20).

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Osmanlı Devleti tarafsızlığını ilan etmiş kapitülasyonları kaldırdığını bildirmiştir. Kapitülasyonların kaldırılmasıyla Mekâtib-i Hususiye Talimatnamesi yayımlanmış ve azınlık okullarına yeni düzenlemeler getirmiştir (Taşdemirci: 20). Talimatname ile Maarif Nezareti'nin azınlık okulları üzerindeki denetleme yetkisi tekrar artırılmış, genel ve özel okullarda kendi Osmanlı eğitim müfredatı ve takvimi kullanılmıştır. Mondros Mütarekesi'yle Maarif Nezareti'nin azınlık okullarını denetleme yetkisine son verilmiş (Vahapoğlu, 1992: 29) Kurtuluş Savaşı'ndan sonra imzalanan ve ileride detayları verilecek olan Lozan Antlaşması'yla azınlık okulları kontrol altına alınmaya çalışılmıştır.

1. CUMHURİYET ÖNCESİ İSTANBUL RUMLARINDA EĞİTİM

Fatih Sultan Mehmet zamanında İstanbul'daki Rum, Ermeni ve Yahudi milleti ırk esası yerine, inanç temelinde göre sınıflandırılmıştır. Müslüman millet; Türk, Kürt, Arap ve Arnavutlardan oluşurken, diğer dinlere mensup olanlar da dinlerine göre bir ayırıma tabi tutulmuştur. Millet olarak tabir edilen bu ayırımla aslında din ve mezhep anlatılmaktadır (Yücel, 2016: 34). Fatih, fetihten sonra Skolarios'u 'Gennadios' ünvanıyla patrik olarak atamış, vezirlik makamıyla birlikte patriklik asası ve at hediye etmiş, kişisel güvenliğinin sağlanması için de kendisine bir yeniçeri bölüğü tahsis etmiştir. Bunun yanında, Bizans zamanında sadece ruhani yetkileri olan patriğe 'Millet Başı' unvanı vermiş ve dünyevi yetkilerini de artırmıştır (Tunç, 2004: 34). Fatih tarafından patrik ve patrikhaneye verilen haklar, diğer padişahlar tarafından da sürdürülmüştür. Rum patriğine, İstanbul'daki Rum cemaatinin liderliğinin yanı sıra Avrupa'daki Ortodoksların lideri olma ayrıcalığı da sunulmuştur. Arnavut, Sırp, Roman, Bulgar ve Rus Ortodoks Kiliseleri de İstanbul Patrikhanesi'ne bağlanmıştır. Ayrıca Rumlar, patrikhane öncülüğü ve denetiminde dini hayatlarını yaşamış, dini müesseselerin yanında eğitim müesseseleri de kurmuşlardır (Haydaroğlu: 39).

İmparatorluk dâhilindeki tüm Ortodokslar farklı etnisiteye bağlı olduklarından patrikhane özellikle dil ve ırk vurgusu yapmaktan kaçınmıştır. Buna karşın, Avrupa'daki reformist fikirler nedeniyle 18. yy'dan itibaren Rum cemaatinin aidiyetinde Helen kültürü öne çıkmaya başlamıştır. İmparatorluktaki ticari hayatın ve denizciliğin büyük ölçüde Rumlar tarafından kontrol edilmesi beraberinde zenginlik ve siyasi toleransı getirmiş, bunun sonucunda ülkenin değişik yerlerine Rum okulları açılmasına müsaade edilmiştir (Somel, 2013: 71). Okullarda yayılan Helenizm ve Rum milliyetçilik fikri neticesinde 1821-1829 yılları arasında Yunan Savaşı çıkmış, savaştan sonra imparatorluk sınırları içindeki Rumların büyük çoğunluğu Yunanistan'a göç etmiştir. İstanbul'da kalan Rumlar, 1856 Islahat Fermanı'na kadar patrikhanenin geleneksel eğitimine tabi olmuş, fermanın sonras sivil Rum eğitim girişimleri ortaya çıkmaya başlamıştır (Gökçe, Oğuz, 2009: 76).

Osmanlı'daki geleneksel Rum okullarının tarihçesi incelediğinde; patrikhanenin en önemli ve en eski eğitim kurumunun Fener Patrikhane Akademisi olduğunu görülmektedir. 1453 yılından önce kurulan akademide, Latin ve Yunan edebiyatı, felsefe ve ilahiyat dersleri verilmekteydi. Okul Patrikhane'nin nezareti altında fetihten sonra Rum kültürünü İmparatorluk topraklarında muhafaza eden öncü elemanları yetiştiren bir kurum vazifesi görmüştür. İstanbul'da yerleşik olan zengin Rum ailelerin ya da ülke sınırları içinde yaşayan Rum ileri gelenlerinin erkek çocuklarının eğitim gördüğü bu okuldan mezun olanların bir bölümü, ruhban sınıfında hayatlarına devam etmekte, diğerleri de Fener Rum seçkin sınıfına girmektedir. Tanınmış yazar, patrikler, Bâb-ı Âli tercümanları ile Eflak ve Boğdan voyvodaları bu okuldan yetişmiştir (Köse:50).

1804 yılında Kuruçeşme'de patrikhaneye doğrudan bağlı olmayan, anlayış bakımından Ortaçağ skolastik düşüncesi eğitim anlayışıyla ders veren başka bir Rum akademisi açılmıştır. Okul hem ortaöğretim hem de yükseköğretim eğitimi vermiş, daha çok Rum fakir kesime hitap ederek onları da bilinçlendirmek amacıyla eğitim ve öğretim yapmıştır. Batlamyus'çu görüşlere göre eğitim verilen bu okulda, Fener akademisinden farklı olarak tıp eğitimi de verilmekteydi. Felsefe adıyla Rum ve Yunan ideali işlenen okul, 1820'de Yunan ayaklanması sonrasında kapatılmıştır (Ertuğrul, , 1998: 121).

Rumların diğer bir köklü eğitim kurumu olan Heybeliada Ruhban Okulu, 9. yy'da Bizanslılar tarafından Heybeliada'da ruhaniler yetiştirmek amacıyla kurulmuştur. Lozan Antlaşması'na kadar 'İlahiyat Okulu' hüviyetinde olan okul, antlaşmadan sonras birinci derecede Rum rahiplerini yetiştiren bir kuruluş haline gelmiştir. 1971 yılında kapatılan kurum, İstanbul Patriği Bartholomeos dâhil olmak üzere birçok rahip ve din adamı yetiştirmiştir (Büyükkarcı, 2003:74). Bu okullardan başka, Fener Zografyon, Hacı Hristo, Zapyon, Yoakimyon Heybeliada Ticaret Okulu ve Fransızca öğretimde bulunan Beyoğlu İnas Mektebi bulunmaktaydı. Bu okulları bitirenler sınavsız Avrupa ve bilhassa Atina üniversitelerine kabul edilmekteydiler (Köse:51).

Patrikhane otoritesinden bağımsız, Rum orta sınıfın gayretiyle İstanbul dışında, özellikle taşrada birçok okul açılmıştır. Rum orta sınıfı olarak adlandırılan tüccarlar, okul kurmanın yanında, yetenekli fakir Rum gençlerine burs da sağlamıştır. Osmanlı taşrasında Yanya, Trabzon, Sakız ve İzmir gibi şehir ve kasabalarda patrikhane otoritesinden uzak, üstelik patrikhanenin geleneksel eğitim anlayışından bağımsız, modern fen bilimlerine dayalı okullar, Rumların milliyetçilik duygularının artmasına da sebebiyet vermiştir. Yunan Savaşı'ndan sonra Yunanistan'ın krallık olarak ortaya çıkması neticesinde Osmanlı topraklarındaki Rumlara ait bu okullar kapatılmıştır. Patrikhane, laik Yunan ulus fikrine muhalif olduğu için okulların kapatılmasına ses çıkarmamıştır. Ayaklanma sonucunda Rumların bağımsız bir devlet kurması, Osmanlı devletinde Rumlara karşı kalıcı kuşkular ortaya çıkarmış, ülke sınırları içinde, özellikle İstanbul'da, patrikhaneden bağımsız sivil Rum okulların açılması İslahat Fermanı'na kadar engellenmiştir (Özbek, 2000: 98).

Rum okullarının yönetimi, taşrada 'Eforya' isimli mahalli kuruluşlarla, İstanbul'da da metropolitin başında bulunduğu bir komisyon tarafından gerçekleştirilmiştir. Eğitim konusunda çok önemli yetkilerle donatılan Eforya, okulların ders programlarını hazırlama, öğretmenlerini atama ve görevden alma yetkisine sahipti. Eforya'nın bir üst makamında, metropolit veya piskoposun vekili sıfatıyla bir papaz bulunurdu. Böylelikle Rum cemaati, kendi okullarını yine kendilerinin denetleyeceği organları da oluşturmuş bulunmaktaydı (Deri: 36) .

Abdülhamit döneminde Rum okullarının sıkı kontrol altında tutulmasına rağmen dış baskılar sonucunda, 1901 yılında Rum Lisan Mektebi açılmıştır (Somel, 2013: 48). 1915'te ilan edilen Hususi Mektepler Talimatnamesi'nden sonra 'Yunanlılara has 'anlamına gelen ve cemaat okullarının bir sıfat olarak kullandığı 'Elen' terimi kaldırılmıştır. Okul tabelasına 'Rum Eliniki Sholi' yazılması yasaklanmış, yerine ya Osmanlı Türkçesiyle 'Rum Mektebi' ya da Rumca 'Romeili Sholi' yazdırılmıştır (Ergin, 1977:Cilt 3-4, 1476).

Patrikhane, Birinci Dünya Savaşı'nın kaybedilmesi ve İstanbul'un işgal edilmesinden sonra Osmanlı siyasetiyle bağlarını koparmış, seçimlere katılmama kararı alarak devletle vatandaşlık bağlarının olmadığını bildirmiştir. 1923'te Ankara hükümetinin İstanbul'u kontrol altına almasından sonra Rum okul ve dernekleri ağır denetimlere tâbi tutulmuştur (Büyükkarcı, 2003: 78).

Ankara hükümeti, Lozan Antlaşması'nda patrikhanenin siyasi ve idari yetkilerini kaldırıp, sadece dini ve ruhani kurum statüsünde değerlendirilmesini sağlamıştır. Bu gelişmeyle Türkiye Cumhuriyeti, patrikhanenin evrensellik, yani ekümenik sıfatını kaldırmış Rumlara, Türk yasa ve yönetmeliklerine tâbi olan yerel nitelikli bir dini azınlık statüsü vermiştir. Bu gelişme, aynı zamanda Lozan Antlaşması'nın azınlık eğitimiyle ilgili bölümlerine temel dayanak teşkil etmiş, cemaat okullarını özerk yapıdan azınlık okulu statüsüne indirgemıştır (Somel, 2010: 52).

2. CUMHURİYET SONRASI AZINLIK OKULLARINA DAİR DÜZENLEMELER

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte ulusçuluğa dayalı, dini cemaatleri öncelemeyen yeni bir rejim ihdas edilmek istenmiştir. Cumhuriyet kurulmadan önce Lozan Antlaşması müzakereleri sırasında İtilâf Devletleri'yle Türk heyeti arasında azınlıkların eğitim kurumları hususunda sert tartışmalar meydana gelmiş, Türk heyeti bu meselede olabildiğince tavizsiz ve hassas davranmıştır (Saraçlı, 2006: 126).

İtilâf Devletleri'nin teklif ettiği 24. maddede Türkiye topraklarındaki mevcut azınlık eğitim kurumlarının haklarının korunması, bunun yanında yeni okulların açılmasına izin verilmesi şart koşulmuştu. Okulların sadece Türk kanunlarıyla değil, kurumların kendi kuralları ile serbestçe eğitim vermesi istenmiştir. Bu madde Türk heyeti tarafından reddedilmiş, sadece 1914 tarihinden önce açılmış okulların bazı şartlar altında devam edebilecekleri kabul edilmiştir (Büyükkarcı, 1999: 154).

Türk heyetinin tavizsiz yaklaşımı neticesinde imzalanan Lozan Antlaşması'nın 37 ile 45'inci maddeleri azınlık hakları ile alakalıdır. Ülke sınırları içinde yaşayan azınlıklar hiçbir ayrımcılığa maruz kalmaksızın diğer Türk vatandaşlarla aynı haklara sahip olmuş; kendi dil,

kültür ve geleneklerini sürdürme hakkını elde etmişlerdir. Antlaşmanın özellikle 40 ve 41. maddeleri çok önemlidir. 40. maddeye göre; Müslüman olmayan azınlıklar, öteki Türk yurttaşlarına uygulanan işlemlerin ve sağlanan güvencelerin aynısından yararlanacaklardır. Harcamaları kendilerince yapılmak üzere, her türlü yardım, dinsel ya da sosyal kurumları, her türlü okul ve benzeri öğretim ve eğitim kurumları kurma, yönetme ve denetleme ve buralarda kendi dillerini özgürce kullanma ve dinsel ayinlerini serbestçe yapma bakımından eşit bir hakka sahip bulunacaklardır (Lozan Antlaşması: 1923). Antlaşma'nın 41. maddesine göre; genel öğretim konusunda Türk Hükümeti, Müslüman olmayan yurttaşların önemli bir oranda yerleşmiş oldukları kentler ve kasabalarda, bu Türk yurttaşlarının çocuklarının ilkokullarda kendi dilleriyle öğretim görmelerini sağlamak üzere, gerekli kolaylığı gösterecektir. Türk Hükümetinin söz konusu okullarda Türk dilinin öğretilmesini zorunlu kılmasına engel olmayacaktır (Lozan Antlaşması, 1923). Bu maddelerle; devletin üniter yapısını, birlik ve beraberliğini bozmaya yönelik politikalarının önüne geçilmiştir. Antlaşmanın 45. maddesi Rum azınlıklarla ilgilidir ve müteakabiliyet esası getirilmiştir. Bu esasa göre; Türkiye'nin Rumlara tanıdığı hakların aynısının Yunanistan'daki Müslüman Türklere tanınması benimsenmiştir (Yıldırım, Ertit, 2010: 38).

Cumhuriyetten önce farklı eğitim kurumlarında öğrenim görüp bu kaynaklardan beslenerek büyüyen öğrenciler birlik ve beraberlikten uzak bir görünüm arz etmekteydi. Aynı zamanda eğitim görülen misyona ya da müesseseye karşı duyulan bağlılık, ikili bir yapıyı ortaya çıkarmaktaydı. 1913 yılında çıkarılan Tedrisat-ı İbtidaiye Kanun-ı Muvakkat ile dilde birlik sağlanmaya çalışılmış, ülkenin içinde bulunduğu savaş durumu dil birliğinin sağlanmasını engellemiştir. Osmanlı Devleti'nde Maarif-i Umumiye Nezareti'ne bağlı okullar, Şeriyye ve Evkâf Vekâleti'ne bağlı medrese ve sıbyan mektepleri, özel vakıflar tarafından yönetilen medrese ve sıbyan mektepleri, İl Özel İdarelerine bağlı sıbyan, rüştiye ve sanat okulları, yabancı devlet ve kiliselere bağlı ilk, orta, yüksekokullar, mahalle ve köylerde açılan ve nezaretin denetleyemediği okullar, şahıslar tarafından açılan özel ve azınlık okulları gibi farklı kaynaklardan beslenip yönetilen eğitim kurumları mevcuttu (Alp, 2009: 12). Birbirinden farklı eğitim amaçları olan bu çoklu yapıdan modern ve çağdaş eğitim sistemine geçilerek Türk eğitim sistemine yeni bir yön çizilmesi zorunlu oldu.

Maarif Vekâleti tarafından Ocak 1924 yılında bir genelge yayımlanarak, azınlık ve yabancı okullardaki dini sembol ve işaretlerin kaldırılması gerektiği, kilise ve okulların farklı yerler olduğu, okullarda dini propagandanın hiçbir şekilde yapılamayacağı ve kurallara riayet etmeyen okulların derhal kapatılacağı bildirildi (Yücel, 2016: 24). 3 Mart 1924 yılında da Manisa Mebusu Vasıf Bey ve 57 arkadaşı tarafından verilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu tasarısı, aynı gün TBMM tarafından kabul edilmiştir. Kabul edilen 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu, 6 Mart 1924'te yürürlüğe girmiştir. Bu kanundan sonra Türkiye Cumhuriyeti sınırları içindeki bütün eğitim kurumları Maarif Vekâleti'ne bağlanmıştır (Tevhid-i Tedrisat Kanunu: 1924).

Tevhid-i Tedrisat'ın kabulünden sonra azınlık okullarında dini ve milli propaganda yasaklanmış, okullarının ders programına tarih, coğrafya ve Türkçe dersleri konularak tüm okullar devletin gözetim ve denetimine tabi kılınmıştır. Kanundan sonra din dersleri de genel eğitimin branşlarından biri olarak görülmeye başlanmıştır (Sezer, 1999: 32). 1925 yılında, azınlık okullarında Türk tarihine ilişkin kasıtlı yanlışlıkların düzeltilmesinin, tarihi kötüleyen kitapların yok edilmesinin, yabancı devlet ve din propagandası yapılmaması istenmiştir (Yıldırım, Ertit, 40). 9 Şubat 1926' da ise Türkçe, tarih ve coğrafya derslerinin Türk öğretmenler tarafından verileceği bildirilmiştir (Resmi Gazete, 1926). 22 Mart 1926'da 'Maarif Teşkilatına Dair Kanun' yayımlanarak okulların müfredatlarını hazırlamak için Talim ve Terbiye Dairesi kurulmuştur (Resmi Gazete, 1926). 1931 tarihinde çıkarılan kanunla (Resmi Gazete, 1931): "*Türk vatandaşı Müslüman çocuklar bundan böyle, bu tahsilleri için ancak Türk mekteplerine girebilirler.*" denilerek Müslüman vatandaşların azınlık okullarına gitmeleri engellenmiştir (Sezer, 1999: 45). 29 Aralık 1934'te Tapu Kanunu yayımlanmış, bu kanuna göre; 'Mevcudiyetleri Türkiye Cumhuriyeti Hükümetince tanınmış olan gayrimüslimlere ait dini, ilmi ve hayrî müesseselerin hükümet kararına müsteniden sahiplendikleri gayrimenkuller, hükümet izni

alınmak şartıyla müesseselerin hükmi şahsiyetleri namına tescil olunabilir.’ denilmiştir. Azınlık okullarının bina kullanım amaçlarının değiştirilmesi ya da genişletmesi bu kanunla engellenmiştir (Tapu kanunu: 1934). 1935 yılında azınlık okulları müfredat ve ders kitaplarının incelenmesi için ayrı bir komisyon kurulması kararlaştırılmıştır. Bunun yanında ortak ders kitaplarının Türk okullarındakilerle aynı olması ve mevcut sınıf sayılarının artırılmayacağı gibi hususlara açıklık getirilmiştir (Yıldırım & Ertit, 2010: 41).

1955 yılında ‘Azınlık Okulları Türkçe ve Türkçe Kültür Dersleri Öğretmenlikleri Hakkında Kanun’ hazırlanarak Türkçe ve Türkçe Kültür derslerine bakanlık tarafından Türk öğretmenlerin atanacağı esasa bağlanmıştır (Türkçe Kültür Dersleri Kanunu, 1955). 1965 yılında çıkarılan 625 sayılı ‘Özel Öğretim Kurumları Kanunu’na göre de; Türkçe ve Türkçe kültür ders öğretmenlerinden birinin müdür başyardımcısı olacağı belirtilmiştir (Özel Öğretim Kurumları Kanunu, 1965). 1973 yılında 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu (Milli Eğitim Temel Kanunu: 1973) çıkarılmış, azınlık okullarının, program, temel ilke ve amaçlar bakımından Türk okullarından farksız olduğu, azınlık okullarının kültürlerini ve anadillerini yaşatmak gibi özel amaçlarını, kanunun belirlediği genel amaçlar içerisinde gerçekleştirebilecekleri belirtilmiştir (Yıldırım & Ertit: 44). 1983 yılında ise 2983 sayılı ‘Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi Kanunu’yla İnkılâp Tarihi, Türkçe, Türk Dili, Tarih, Coğrafya, Sosyal Bilgiler gibi derslerin Türkçe okutulması zorunlu kılınmıştır (Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi Kanunu, 1983). 20 Mart 2012 tarihinde çıkarılan 28239 sayılı kanunun 28. ve 50. Maddelerinde; azınlık okullarındaki yönetici ve öğretmenlerin görev ve atama durumlarıyla birlikte dersler ve programlar hakkında düzenleme yapılmıştır (Atama Kanunu, 2012).

3. FAALİYETTEKİ RUM OKULLARI

1924-1925 eğitim öğretim yılında İstanbul’da 125 gayrimüslim okulu bulunmaktaydı. Bu okulların 63’ü Rum, 35’i Ermeni, 27’si Musevi okuluydu (Tuncay, 1983: 1563). 1925-1926 eğitim öğretim yılında azınlık okullarındaki öğretmen ve öğrenci sayıları Tablo 1 de verilmiştir.

Tablo 1: Azınlık Okullarındaki Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (Yücel, 2016:153)

Azınlık	Okul Sayısı	Kadın Öğretmen	Erkek Öğretmen	Toplam Öğretmen	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci	Toplam Öğrenci
Rum	63	239	245	484	3.398	4.373	8.345
Ermeni	35	201	159	360	1.746	1.949	3.695
Musevi	27	164	160	324	3.005	3.536	6.541
Toplam	125	604	564	1.168	8.149	9.858	18.581

Osmanlı Devleti’nde azınlık okulları içinde devlet aleyhine yaptığı faaliyetler nedeniyle en çok eleştiriyi Rum okulları almıştır. Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı ve İstanbul’un işgali sırasında Rumların takındıkları tavır nedeniyle Lozan Antlaşması’ndan sonra Bozcaada ve Gökçeada haricindeki Rumlar ile Batı Trakya’daki Müslüman nüfus mübadele edilmiştir (Bozdağlıoğlu, 2014: 26). Mübadele nedeniyle Rum nüfusu azalmış, Islahat Fermanı’ndan sonra Osmanlı sınırları içinde 571 Rum okulu varken bu sayı 1925-1926 eğitim öğretim yılında 63’e kadar düşmüştür. Bu okulların bazılarında görevli öğretmen ve eğitim gören öğrenci sayıları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Türkiye'de Faaliyet Gösteren Rum Azınlık Okullarındaki Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (Yücel, 2016:155)

Okulun Adı	Kadın Öğretmen	Erkek Öğretmen	Toplam Öğretmen	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci	Toplam Öğrenci
Kandilli Rum Muhtelit Okulu	1	2	3	10	11	21
Taros Varidi Kız Okulu	10	7	17	179	33	212
Bakırköy Rum Erkek Okulu	4	4	8	-	136	136
Bakırköy Rum Kız Okulu	8	-	8	105	-	105
Büyükdere Rum Muhtelit Okulu	2	3	5	30	45	75
Cibali Rum Muhtelit Okulu	4	2	6	67	72	139
Ortaköy Muhtelit Okulu	5	1	6	60	59	119
Üçüncü Rum İptiai Kız Okulu	5	2	7	113	7	120
Üçüncü Rum Erkek Okulu	-	6	6	-	164	164
Eğrikapı Rum Okulu	3	-	3	14	10	24
Beyoğlu Ağahamamı Rum Okulu	15	7	22	394	46	440
Feriköy Rum Erkek Okulu	1	9	10	25	185	210
Feriköy Rum Kız Okulu	5	2	7	145	-	145
Burgaz Rum Erkek Okulu	2	2	4	17	22	39
Sarıyer Rum Erkek Okulu	1	1	2	12	6	18
Fener Rum Okulu	-	17	17	-	94	94
Fener Yoakimyon Okulu	11	9	20	?	?	178
Heybeliada Ruhban Okulu	-	6	6	-	44	44
Rum Tali Okulu	-	4	24	?	?	279
Zoğrafyon Okulu	-	31	31	-	463	463
Sirkeci Rum Okulu	3	2	5	41	30	71
Ayaperasköy Okulu	2	-	2	7	8	15
Meryemana Ayaperasköy Okulu	3	3	6	50	48	98
Yenişehir Rum Okulu Okulu	1	3	4	47	39	86
Rum Muhtelit Okulu	5	2	7	43	51	94
Rum Erkek Okulu	5	12	17	-	199	199
Boyacıköy Rum Okulu	1	4	5	27	37	64
Samatya Aya Konstantin Okulu	7	3	10	61	103	164
Beşiktaş Rum Okulu	4	4	8	87	81	168
Lonca Rum Okulu	1	2	3	32	38	70
Fener Maraşlı Okulu	3	5	8	?	?	117
Balat Rum Okulu	4	1	5	61	62	123
Galata Rum Erkek Okulu	3	6	9	18	204	222
Yeniköy Rum Okulu	2	5	7	50	47	97

1942 yılında kabul edilen Varlık Vergisi (Varlık Vergisi, 1942) nedeniyle İstanbul'daki Rumlara ait taşınmazların el değiştirmesi (İnci, 2012: 287), 6-7 Eylül olayları ve bunun neticesinde Rumların göç etmesi (Demir, 2012: 57) ve genç Rum vatandaşlarının yurt dışında yaşamayı tercih etmeleri gibi nedenlerle, 2020-2021 eğitim öğretim yılında İstanbul'daki Rum okullarının sayısı 6'ya düşmüştür.

Tablo 3: 2020- 2021 Öğretim Yılı Rum Okulları Öğrenci Sayıları

Rum Okulları				
İlçe	Okul	Erkek	Kız	Toplam
Adalar	Özel Büyükkada Rum İlkokulu	2	2	4
Beyoğlu	Özel Zapyon Rum İlkokulu	46	26	72
	Özel Zapyon Rum Ortaokulu	7	17	24
	Özel Zapyon Rum Lisesi	6	7	13
	Özel Zoğrafyon Rum Ortaokulu	12	11	23
	Özel Zoğrafyon Rum Lisesi	3	11	14
Fatih	Özel Fener Rum Ortaokulu	9	11	20
	Özel Fener Rum Lisesi	10	13	23
	Özel Langa Rum İlkokulu	1	2	3
Toplam		96	100	196

Özel Zapyon Rum İlkokul, Ortaokul ve Lisesi: 1885 yılında açılan okulun ana, ilk, orta ve lise kısımlarının yatılı ve yatısız bölümleri mevcuttu. Okulda, ilkokul öğretmeni yetiştiren 2 senelik öğretmen okulu aynı zamanda anaokulu öğretmenlerini de yetiştirmiştir. Birinci Dünya Savaşı sırasında hastane olarak kullanılan okul, 1918 yılında tekrar eğitime başlamıştır. 1923 yılında yatılı kısım, 1924 yılında da öğretmen yetiştiren kısım kapanmıştır. Günümüzde okul karma bir şekilde anaokulu, ilkokul, ortaokul ve lise olarak eğitime devam etmektedir. Rumca ve Türkçe'nin yanında yabancı dil olarak Fransızca ve İngilizce de okutulmaktadır. (Zapyon Lisesi: 2021).

Özel Zoğrafyon Rum Ortaokulu ve Lisesi: 1846 yılında Eisodion Cemaat Okulu adıyla faaliyete başlayan okul, zamanla yıkılmış ve 1893 yılında yeniden yapılmıştır. 1948 yılında Zoğrafyon okulunun bünyesinde Ticaret Lisesi de kurulmuştur. 1974 yılında ilkokul kısmı kapanan okul, 1999 yılından itibaren kız öğrencileri de almaya başlamıştır (Zoğrafyon Lisesi, 2021).

Özel Fener Rum Ortaokulu ve Lisesi: İstanbul'da 1454 yılında kurulan okul 'Kırmızı Okul', 'Patrikhane Akademisi', 'Birinci Akademi' ve 'Mekteb-i Kebir' isimleriyle anılmıştır. 500 yıldan uzun süredir eğitim veren okulda, fetihten önce farklı isimler verilmiş olsa da, fetihten sonra bulunduğu Fener semtinden esinlenerek bu isim verilmiştir. Eflâk ve Boğdan Beyleri, Patrik, yüksek din görevlileri ve tercümanlar bu okuldan yetişmiştir. 1861 yılından sonra klasik lise eğitimine dönülen okulda bu tarihe kadar teolojik ağırlıklı dersler, antik felsefe ve klasik filoloji eğitimi verilmekteydi. Cumhuriyet'in ilânından sonra, Fener Rum Erkek Lisesi adını alan okul, 1989 yılında kız öğrencileri kabul etmeye başlamış ve eğitim faaliyetine Özel Fener Rum Ortaokulu ve Lisesi olarak devam etmektedir (Rum Okulu, 2021).

Rum okulları, 1739 sayılı Milli Eğitim Kanunu, 3797 sayılı Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun, (Teşkilat Kanunu, 1992), 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun bazı maddeleri (Devlet Memurları Kanunu, 1965) MEB Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği (Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği, 2007), 6581 Sayılı Azınlık Okulları Türkçe ve Türkçe Kültür Dersleri Öğretmenleri Hakkında Kanun, Azınlık Okulları Yönetmeliği ve bakanlıkça yayımlanan genelgelere bağlı olmak zorundadır. 1965'te çıkarılan 625 sayılı Özel Öğretim Kanunu, Rumların yeni okul açmalarını ve yeni okul yapmalarını yasaklamıştır. Türkiye'deki Rum okullarını ilgilendiren en son kanun ise 2020 yılında yeniden düzenlenen 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'dur.

Günümüzde sadece İstanbul'da ve 6 okulda eğitim-öğretim faaliyetlerine devam eden Rum okullarında eğitim dili Türkçe ve Rumcadır. Yabancı dil olarak İngilizce dersleri verilmektedir. Rumca derslerine giren öğretmenler, okullar tarafından seçilmektedir. MEB'in onaylamasıyla sözleşmeli öğretmen olarak atanan bu kişilerin maaşları okul tarafından

ödenmektedir. Rum okullarında Yunanistan'la Türkiye arasında imzalanan kültür anlaşmaları gereğince Yunanistan'dan gelen ve kontenjan öğretmenleri olarak anılan öğretmenler de görev yapmaktadır. Bu öğretmenlerin maaşları Yunanistan devleti tarafından karşılanmaktadır. Türkiye'nin süreç içinde Yunanistan'la yaşadığı sorunlar, azınlık politikalarına yansımakta, okullarla alakalı mevzuatlar hazırlanırken mütekabiliyet ilkesi uygulanmakta ve Batı Trakya'daki Türk okullarına uygulanan standartlar esas alınmaktadır (Çorbacı, 2022:105).

1739 sayılı kanuna göre hiç bir istisnaya yer vermeden azınlık okullarındaki programlar, temel ilkeler ve amaçlar resmi Türk okullarından farksızdır (Milli Eğitim Temel Kanunu: 1973). Okullar için hazırlanan ders programları MEB Talim ve Terbiye Kurulunun onayına sunulmaktadır. MEB tarafından onaylanan ders programları, uygulamaya konulabilmektedir. Türkiye'deki DKAB derslerinde, dinler açılımlı ve mezhepler üstü din eğitimi modeli uygulanmaktadır. Rum okullarındaki din eğitimi modeli incelendiğinde: öğrencilerin tamamının Ortodoks olmaları sebebiyle confessional(doktriner) yani Ortodoks mezhebi odaklı bir eğitim anlayışının benimsendiği görülmektedir. Ders üniteleri, kazanım ve amaçlar bu doğrultuda işlenmesine karşın çok kültürlülük ve dinler arası iletişime yer veren üniteler de mevcuttur. Ders müfredatları incelendiğinde 5. Sınıfta "Dünya Dinleri" ünitesinde İslam, yahudilik ve Budizm gibi dinler öz itibarıyla anlatılmaktadır. Bu ünite de aynı zamanda Hristiyanlığın farklı mezheplerine de derslerde değinilmektedir. 6. sınıf din dersi ünitelerinde İlyas, Danyal ve İbrahim gibi peygamberler anlatılmış, Hz. Musa ve On Emir gibi konuların işlenmiştir. 9. sınıf müfredatında ise başta Katolik ve Ortodoks Hristiyanlığın tarihi, benzerlikleri ve farklılıkları ile çeşitli kilise organizasyonlarından da bahsedilmektedir Dersler farklı dini ve din dışı akımlar özellikle ateizm, deizm ve agnostisizm sınıf ortamlarında sorulan sorularla ele alınabilmektedir. Öğrencilere, halkın çoğunluğunun Müslüman olduğu bir coğrafyada olmaları sebebiyle ezan, ramazan, kurban ve kandiller gibi günlük hayata dönük bilgiler müfredat doğrultusunda verilmeye çalışılmaktadır. Okullar homojen bir yapıya sahip olsa da okul dışı mekanlar Müslümanlarla iç içe olmayı gerektirmektedir. Farklı din ve kültürler arası iletişim ve etkileşim, kişilerin birbirlerini daha iyi anlamalarını ve birbirleri hakkında daha çok bilgi sahibi olmalarını teşvik etmektedir.

Türkçe, Coğrafya ve Tarih dersleri harici ders kitapları azınlık okulları tarafından belirlenip Milli Eğitim Bakanlığı'nın onayı sonrası okullarda kullanılmaktadır. Din dersleri için hazırlanan ders materyallerini inceleyebilecek bakanlıkta ehil bir birimin olmadığı düşünüldüğünü için öğretmenlerin ya da okulların kendi çabaları doğrultusunda hazırladıkları materyallerle din dersleri verilmektedir. Türkiye'deki Rum okullarının çeşitli problemleri bulunmaktadır. Bunların en başında Türkçe Kültür Dersleri haricindeki derslerin müfredat programlarını hazırlamada profesyonel desteğe duyulan ihtiyaç gelmektedir. Bunların yanında branş öğretmeni eksikliği, materyal eksikliği, bazı derslerin rumca işlenmesi nedeniyle öğrencilerin dil bilgisi seviyelerinin farklı olmasından kaynaklanan sorunlar, okulların alt yapılarındaki sorunlar ve Rum okullarıyla resmi kurumlar arasında yaşanan iletişim eksikliği gibi problemler göze çarpmaktadır (Çorbacı: 198).

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Osmanlı Devleti, Ermeni ve Yahudi azınlıklarda olduğu gibi Rumlara da eğitim ve öğretim faaliyetlerinde özgürlükler tanımıştır. Bu durum, Osmanlı'nın siyasi, iktisadi ve askeri bakımlardan güçlü olduğu devirlerde hiç bir soruna sebebiyet vermemişken, devletin Avrupa karşısında zayıflaması ve Fransız Devrimi'nin ardından oluşan milliyetçi fikirlerin gelişmesi, tehlikeli bir hal almış ve zamanla devletin siyasi ve iktisadi bakımdan zayıflamasına zemin hazırlamıştır. Askeri bakımdan gittikçe zayıflayan Osmanlı Devleti, kapitülasyonlarla iktisadi bakımdan kuşatılmış ve gün geçtikçe zayıflamaya başlamıştır. O güne kadar devletin bekaası için hizmet etmiş azınlıklar, 18. yy Fransız Devrimi'nden itibaren ayrılıkçı fikirlere kapılmıştır. İlerleyen süreçte Müslümanların eğitim faaliyetlerinin zayıflamasına karşılık azınlık çevrelerinde eğitim faaliyetlerinin arttığı ve güçlendiği görülmüştür. Gerek Balkan Savaşları ve gerekse Birinci Dünya Savaşı sırasında Rum okullarındaki ayrılıkçı faaliyetler Cumhuriyet Türkiye'sini Osmanlı'dan farklı bir şekilde davranmaya sürüklemiştir.

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti, ulus devleti kurma amacıyla topraklarında yaşayan bütün etnik grupları Türk ulusal kimliği altında birleştirmeye çalışmıştır. Bu nedenle, tüm etnik unsurları Türk ulusal kimliği altında eritmeye çalışmıştır. Vatandaşlık bakımından Türk ve Müslümanlarla bir ve aynı olan Rumlara, eğitim-öğretim bakımından da benzer haklar verilmiştir. Bu doğrultuda çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ve diğer düzenlemeler neticesinde öteki azınlıklar gibi Rum azınlık okullarında da, kendi dillerini öğrenmenin yanında Türkçe'nin de öğrenilmesi istenmiş, dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti'ni oluşturan her bireyin birbirine vatandaşlık bağıyla bağlanması hedeflenmiştir.

Eğitim ve öğretim kalitesi bakımından Müslüman Türk okullarıyla aynı seviyede olan Rum okulları da eğitim ve öğretim faaliyetleri günümüze kadar devam etmiştir. Ne yazık ki gerek nüfus mübadelesi gerek Varlık Vergisi ve gerekse 6-7 Eylül olayları neticesinde Türkiye'de yaşayan Rum nüfus günden güne azalmış hem okulların sayısı hem de bu okullardaki öğrenci sayısı da zamanla erimiştir.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu'yla farklı kaynaklardan beslenen okulların önüne geçilmeye çalışılmıştır. Rum okulları, 1739 sayılı Milli Eğitim Kanunu, Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği ve Bakanlıkça yayınlanan genelgelere bağlı kalmak ve uymak zorundadırlar. Rum okullarında din dersinde confessional bir eğitim anlayışının benimsenmesine ve derslerin daha çok İncil odaklı işlenmesine karşın dinler arası veya mezhepler arası bir mesele yorumlanırken tartışmaktan çok bilgi vermenin amaçlandığı görülmüştür. Din dersi, bir doktrini veya öğretiyi dikta etmek yerine diğer dersler gibi sosyal bir bilim olarak görülüp küçümsenmemektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında azınlık okulları sorununu tamamen kontrol altına almayı başaran Türkiye Cumhuriyeti, aynı titiz politikayı günümüzde de sürdürmektedir. Rum okullarında bulunan eksiklik ve aksaklıkların önemli bir kısmı ülkemizdeki Türk okullarıyla büyük ölçüde benzerlikler göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Akyıldız, A. (2003). Maârif-i Umûmiyye Nezâreti. *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (Cilt 27, s. 273). içinde İstanbul: TDV Yayınları.
- Alp, H. (2009). Tevhid-i Tedrisattan Harf İnkılabına İlköğretim (1924-1928). *Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora tezi.*
- Atama Kanunu*. (2012). 13.07.2021 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120320-5.htm>. adresinden alındı
- Bilgiç, V. (2013). Osmanlı Devleti'nde Azınlıklar. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 335-353.
- Bozdağlıoğlu, Y. (2014). Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz: Yücel Bozdağlıoğlu, Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Sonuçları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*(180), 19-33.
- Büyükkarcı, S. (1999). İngiliz Okulları ve Tarihi Gelişimi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 3(6), 142-161.
- Büyükkarcı, S. (2003). *Türkiye'de Rum Okulları*, Konya: Yelken Yayınları.
- Çorbacı, O. K. (2022). *Ermenilerde Din Eğitimi*. İstanbul: Kiriter Yayınevi.
- Demir, Ş. (2012, Ekim). Adnan Menderes ve 6/7 Eylül Olayları. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 51-69.
- Deri, M. (2009). *Türkiye'de Azınlıklar ve Azınlık Okulları*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Devlet Memurları Kanunu*. (1965). 21.05. 2022 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.657.pdf> adresinden alındı
- Ergin, O. N. (1977). *Türkiye Maarif Tarihi* (Cilt 1-2). İstanbul: Eser Neşriyat.

- Eryılmaz, B. (1996). *Osmanlı Devletinde Gayrimüslim Tebaanın Yönetimi*. İstanbul: Risale Yayınları.
- Gökçe, F., & Oğuz, N. (2009). Azınlık ve Yabancı Okulların Osmanlı-Türk Eğitim Sistemine Olan Etkileri. *International Congress on Intercultural Dialogue and Education* (s. 69-83). Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları.
- Haydaroğlu, İ. P. (1993). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Okullar*, . Ankara: Ocak Yayınları.
- İnci, İ. (2012). İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de Varlık Vergisi Uygulaması. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,(10), 279-291.
- Lozan Antlaşması*. (1923). 01.07.2021 tarihinde <https://ttk.gov.tr/wp-content/uploads/2016/11/3-Lozan13-357.pdf> adresinden alındı
- Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği*. (2007). 23.05.2022 tarihinde Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği: Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği adresinden alındı
- Milli Eğitim Temel Kanunu. (1973). 19.05.2022 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf> alındı
- Özbek, N. (2000). *Türkiye'deki Yabancıların Öğrenim ve Öğretim Özgürlüğü*. Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları.
- Özcan, T. (2017). *Merkezi ve Modern Eğitim Kapsamında Osmanlı Gayrimüslim Cemaat ve Yabancı Okulları*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Özel Öğretim Kurumları Kanunu*. (1965). 11.07.2021 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc066/kanundmc066/kanundmc06602843.pdf. adresinden alındı
- Özel Öğretim Kurumları Kanunu*. (2007). 25.05.2022 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5580.pdf>. adresinden alındı
- Resmi Gazete. (1926). *293 No'lu Kanun*. 27.05.2022 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/293.pdf>. adresinden alındı
- Resmi Gazete (1926). <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d02/c023/tbmm02023075.pdf>. 28.05.2022 tarihinde alındı
- Resmi Gazete. (1931). *1778 No'lu Kanun*. 29.05.2022 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1778.pdf>. adresinden alındı
- Rum Okulu*. (2021). 24.07.2021 tarihinde <https://fenerrumlisesi.k12.tr/tarihce/>. adresinden alındı
- Saraçlı, M. (2006). *Avrupa Birliği ve Türkiye'de Azınlıklar*. Ankara: Lotus Yayınları.
- Sezer, A. (1999). *Atatürk Döneminde Yabancı Okullar (1923-1938)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Somel, S. A. (2007). Osmanlı Ermenilerinde kültür modernleşmesi, Cemaat okulları ve Abdülhamit Rejimi. *Tarih ve Toplum Yayınları*, 63-81.
- Somel, S. A. (2010). *Osmanlı'da Eğitimin Modernleşmesi 1839-1908: islamlaşma, Otokrasi ve Disiplin*. İstanbul: İletişim Yayınları .
- Somel, S. A. (2013). *Gayrimüslim Okulları Nasıl Azınlık Okulu Oldu*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Tapu kanunu*. (1934). 06.07.2021 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.2644.pdf>. adresinden alındı

- Teşkilat Kanunu.* (1992). 25.05.2022 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/5.5.3797.pdf> adresinden alındı
- Tevhid-i Tedrisat Kanunu.* (1924). 02.06.2021 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.430.pdf> adresinden alındı
- Tuncay, M. (1983). Azınlıklar Nüfusu. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* (Cilt 6). içinde İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tunç, H. (2004). Uluslararası Sözleşmelerde Azınlık Hakları Sorunu ve Türkiye. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*(8), 27-43.
- Türkçe Kültür Dersleri Kanunu.* (1955). 09.07.2021 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.6581.pdf> adresinden alındı
- Vahapoğlu, H. (1992). *Osmanlıdan Günümüze Azınlık Okulları*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Varlık vergisi.* (1942). 26.05.2022 tarihinde https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc024/kanuntbmmc024/kanuntbmmc02404305.pdf adresinden alındı
- Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi Kanunu.* (1983). 11.07.2021 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2923.pdf> adresinden alındı
- Yıldırım, Z., & Ertit, M. (2010). *Yabancı Okullar, Azınlık Okulları ve Uluslararası Okullar Denetim Rehberi*. Ankara: Milli Eğitim Teftiş Kurulu Başkanlığı.
- Yücel, M. S. (2016). Türkiye’de Yabancı Okullar Ve Azınlık Okulları (1925-1926). Bilecik.
- Zapyon Lisesi.* (2020). 17.07.2021 tarihinde <http://zapyonrumlisesi.k12.tr/hakkimizda/> adresinden alındı
- Zengin, Z. S. (2008). Tanzimat ve Sonrası Dönemde Osmanlı Toplumunda Gayrimüslimler ve Din Eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(15), 141-159.
- Zografyon Lisesi.* (2008). 21.07.2021 tarihinde <http://www.zografyon.com/> adresinden alındı

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction

With the conquest of Istanbul, Christian and Jewish non-Muslims were given the right to practice their education and religious beliefs using their language and to manage their schools, hospitals and churches as they wished. The schools of these communities, which were autonomous in educational activities, were adjacent to places of worship such as synagogues and churches as if they were extensions of them. Since the educational institutions in this period were managed by churches or community foundations, the purpose of education could not go beyond teaching children religious principles and creeds. Worldly knowledge such as mathematics, science, history and geography, was taught partially. One of the important issues affecting the transformation process in minority education is the transfer of intellectual currents from Europe to the country as a result of the fact that the minority merchants in the Ottoman Empire became active in international trade. Fact that the civil elements had a say in education through associations and foundations established with Reform Edict reduced the power of the clergy affiliated with the state and paved the way for the increase of secular educational institutions.

1. Education of the Greeks of Istanbul before the Republic

When examining the history of traditional Greek schools in the Ottoman Empire; It is seen that the most important and oldest educational institution of the patriarchate is Fener Patriarchate Academy. In 1804, another Greek academy was opened in Kuruçeşme, which was not directly affiliated with the patriarchate, but taught with the understanding of medieval scholastic thought and education. Heybeliada Seminary, another well-established educational institution of the Greeks, was founded by the Byzantines in the 9th century to train clergy in Heybeliada.

2. Regulations Regarding Minority Schools After the Republic

With the establishment of the Republic of Turkey, it was desired to establish a new regime based on nationalism and not prioritizing religious communities. Articles 37 and 45 of the Treaty of Lausanne are about minority rights. Articles 40 and 41 of the treaty are important. According to the draft Law of Unification of Education published on March 6, 1924, all educational institutions within the borders of the Republic of Turkey were affiliated with the Ministry of Education.

3. Greek Schools in Operation

Due to the population exchange, the Greek population decreased, while there were 571 Greek schools within the Ottoman borders after the Reform Edict, this number decreased to 63 in the 1925-1926 academic year. Due to Wealth Tax acceptance in 1942, the change of hands of the immovable properties belonging to Greeks in Istanbul, the events of September 6-7, the result of the migration of the Greeks and the preference of young Greek citizens to live abroad, the Greek schools in Istanbul in the 2020-2021 academic year. The number has decreased to 6. When the religious education model in Greek schools is examined, it is seen that a confessional (doctrinal) education approach is adopted because all of the students are Orthodox. Although the course units, objectives and objectives are handled in this direction, some units include multiculturalism and interreligious communication.

4. Conclusion and Evaluation

The Ottoman State granted freedoms in education and training activities to the Greeks, as well as to the Armenian and Jewish minorities. While this situation did not cause any problems in the times when the Ottoman Empire was strong politically, economically and militarily, the weakening of the state against Europe and the development of nationalist ideas after the French Revolution became dangerous and paved the way for the state to weaken politically and economically over time. The newly established Republic of Turkey tried to unite all ethnic groups living on its territory under the Turkish national identity to establish a nation-state. Greek schools, which are at the same level as Muslim Turkish schools in terms of education and training quality, have continued their education and training activities until today. Despite the adoption of a

confessional education approach in religion classes in Greek schools and the fact that the lessons are more Bible-oriented, it has been seen that when interpreting an inter-religious or inter-denominational issue, it is aimed to provide information rather than discussion. Religion lesson is not belittled as a social science like other lessons instead of dictating a doctrine or teaching. The Republic of Turkey, which managed to control the minority schools problem in the first years of the Republic, continues the same meticulous policy today. A significant part of the deficiencies and faults in Greek schools show similarities with Turkish schools in our country.